

Rendszerellenes történetek

Manapság rendszerellenes megnyilatkozásnak számít az ország, a magyar föld kisajátításáról, a korrupció ragályos mótelyéről bírálatot mondani, vagy azokról a politikusokról beszélni, akik megbízásukat üzleti vállalkozásnak tekintik. Rendszerellenes, aki különféle provokációktól védi a magyarságot; az is, aki a másságot bírálva monoszexuális családapaként éli napjait.

Az alábbi történetek keletkezésének napjaiban naivan még azt hittük, hogy a züllés az országban csak átmeneti, az árvíz levonul, a békák és más hullók a háztetőkről visszakerülnek a mocsárba. Tévedtünk. A mocsár ma is a háztetőkig ér, ebben fulladoznak az ország becsületes polgárai.

*

1945 áprilisában a kispesti utcán elfogott egy szovjet járőr. A felmutatott, vörös csillaggal hitelesített igazolványomat, amely orosz nyelven bizonyította, hogy vezető közigazgatási beosztásban dolgozom, darabokra tépte, és többedmagammal egy iskolaépületbe terelt.

Nem az első eset volt, hogy elfogtak: január eleje óta már több „kicsi robot” részese voltam, amelyekből ha nem is egy-két óra után, de estére mindig hazaengedtek. A mostani begyűjtést rendhagyónak éreztem: az épületben már több százan voltak az összefogdosott férfiak. Ültek a tantermek padjaiban, a lépcsőház szinte minden lépcsőfokán, a földszinttől a felső emeletig, és latolgatták, hogy milyen munkára viszik őket. Csupa jóhiszemű ember, politikai bűnök nélkül. (A nyilasok 1945 tavaszán többnyire még lapultak valahol, nem sétáltak az utcán. Naiv bátorsággal csak azok járkáltak, akiknek nem volt politikai vaj a fején.)

Bizonyos ösztön, és talán a fronton szerzett tapasztalatok azt súgták nekem: ennyi ember összegyűjtése csak valami nagyobb vállalkozás céljából történhet és ebből jó lenne kimaradni. Vagy félőrai ténfergés után, mialatt újabb és újabb beteretkekkel szaporodott a létszám, leszívárogtam a bejárati kapuhoz. Ezekben a hetekben az országépítés láza miatt arra sem volt időm, hogy naponta borotválkozzam; most is erősen borostás állapotban voltam. Az erős fekete szakállszőrzet miatt a kinézésem alig lehetett nagyon megnyerő és éppen az adta az óriási ötletet az iskolából való kijutáshoz.

A kaput géppisztollyal őrző mufurc elé álltam, szerencsétlen képet vágva magamra mutattam és a fronton szerzett műveltségemet használva, ékes

orosz nyelven szoltam hozzá: – ja szom jevrej... ja szom jevrej!

A ruszki rám nézett, szemüvegemet és szőrös képemet vizsgálva mérlegelte, hogy mennyi igazság lehet a mondanivalómban. Ismételten végigpásztázott a tekintetével, aztán végtelen undorral a hangjában: – Pfuj, jevrej!... grjaznij jevrej! – szavakkal illusztrálva minősítésemet, hatalmasat rúgott belém és én kiestem az utcára.

Az összegyűjtött férfiakat másnap a hírheft ceglédi drótsövény mögé, onnét pedig a Szovjetunióba szállították. Ki tudja, hányan tértek vissza közülük, pár esztendő múlva.

Nem tudom, a szovjet vitézt, aki kirúgott a hadifogságból, milyen tapasztalatok készítették a sértő szavak kimondására. Bizonyára voltak meggyőző élményei, amíg hazájából Kispestig érkezett. Talán valamelyik politikai tiszt keserítette el, de lehet, hogy már otthonában, magánéletében történt események alakították világnézetét. Rúgása erejére emlékezve, az a benyomásom alakult ki, hogy jelentős sérelmek érhatték. Indulata erős és őszinte volt.

Ezekben a napokban kissé zavarodottan figyeltem azt a kemény és céltudatos tevékenységet, amelyet a deportálásból visszatértek fejtettek ki elvesztett javaik visszaszerzésére, a politikai hatalom megszerzésére és a rajtuk esett sérelmek megtorlására.

Történelmünk 1944-es szégyenteljes napjaiban magam és sokan mások, erkölcsi törvényeinktől vezetve tettük, amit tehettünk. Lakásomban a csilagos házba való költözés, illetve a deportálás elől elrejtettem fogorvosomat Radó Károlyt feleségével és lányával együtt. Századparancsnokként katonai okmányokkal – zsoldkönyv, szabadságos levél, eltávozási igazolvány – láttam el több bujkáló zsidót, katonaszökevényt, megkönnyítve számukra a kritikus hónapokat. Sohasem tartottam érdemnek ezeket az úgynevezett ellenállási tevékenységeimet. Ma már a megmentettek nagyrésze meghalt, legfeljebb a régész Zolnay László életrajzi visszaemlékezés-kötetében – Hírünk és hamvunk – olvasható több helyen is méltatás akkori tevékenységemről.

Ugyancsak zavartan figyeltem, hogyan lettek partizánok azokból, akiket bujkálásuk ideje alatt én láttam el hamis okmányokkal, hogy átvészeljék a nyilas korszakot. Ma már tudom: jóval elviselhetőbbek lettek volna számomra a következő évek, nem távolítottak volna el a közigazgatásból, nem

váltam volna gyanús és felesleges állampolgárrá, ha kényeskedés helyett én is belépek a partizánok szövetségébe és az akkoriban könnyen megszerezhető mozgalmi előnyökkel biztosítom magamat. De ezekkel együtt legyek partizán? No azt azért mégsem!

Figyeltem a spekulánsokat és a bosszútól lihegőket; ősszel a népbírói tárgyalás hisztériás közönségét, ideggyógyintézetbe illő jeleneteit, aztán Kun Béla népbiztosainak utódait, akik a Szovjetunió megbízásából átvették a politikai hatalmat; az ÁVH-t a háttérből irányító ezredeseket, akik bebizonyították, hogy a vörös fasizmus módszerei tútesznek a barna fasizmusén. Ugyanerről 1956 után ismét szereztem tapasztalatokat.

Mindez a régmúlt. Hogy ismét eszembe jutnak régi emlékeim, a magyar közélet és sajtó jelenleg legellenszenvesebb figurái, a korlátolt és fanatikus rabbik rokonai: Ungvári Tamás, Kornis Mihály, Börsi István, Vámos Miklós, Kertész Imre és a háttérből sugó Tamás Gáspár Miklós, Kis János és Pető Iván tartják ébren. Ők és társaik, Konrád György stb. képviselik a befogadó magyar nép iránti szolidaritás helyett a kiválasztottak, a zsidók öntudatát, a mások, a kiválóbbak szellemi felsőbbrendűség-tudatát, kezelik ennek megfelelően lenézően, lekicsinylően a magyarságot, ahogyan 1945 után Rákosi, Gerő, Révai, Farkas megtanította, és akiknek eredeti nevét kimondani-leírni főbenjáró bűnnek tekintendő, hiszen ezek a nevek a magyar történelem korábbi szégyenfoltjának, az 1919-es bolsevizmusnak vezérkarára emlékeztetnek, azoknak a rokonai.

A hazai zsidóság legnagyobb tévedése, hogy nem képes egységesen elhatárolódni ezektől a hazához nem tartozó elemektől, akiknek magatartása mérhetetlen károkat okoz a saját hittestvéreiknek. Az általuk kiváltott indulatok a korábban gyűlöletet nem ismerő keresztyének szellemiségét is eltorzítják.

Bámulom a zsidóság fáradhatatlan buzgalmát, azt a céltudatos, nemzetközileg szervezett üzleti vállalkozást, amely a holocaust tragédiájából – bűntudatot gerjesztve a világ minden jómódú népében – kigyógyíthatatlan profihségük kielégítését célozza. Akik pedig sokallják a reájuk kirótt bűntudatot és ellenérzésüknek hangot mernek adni, sommásan fasisztának minősítettnek.

Ha mi is így tudnánk összpontosítani fajtánkat és érdekeinket, a gyűlöletet az 1945 és 1956 után ért sérelmek miatt, ha mi is így tudnánk átváltoztatni üzleti vállalkozássá a doni magyar holocaustot...

A napokban egyik 1944-es ellenálló kollégámmal találkoztam, aki a kritikus hetekben számos zsidó életét mentette meg. Most keserűen ezt

mondta: – Lehet, hogy az a baj, hogy megöregedtem, de egyre kevésbé bírom ezt a világot. Már odáig süllyedtem, hogy ha még egyszer zsidóüldözés lenne, én már nem mennék segíteni rajtuk.

Íme, így érik a gyűlölködők termése.

Ungvári egyik sötét irományában olvastam: „Eszelős mazochizmus a Magyar Fórum zsidózását olvasni.”

Hiába bizonygatnám, meddő dolog lenne meggyőzni őt és barátait, hogy az ő tevékenységük váltja ki azokat az indulatokat, amelyekre visszhangként a Magyar Fórum néha higgadtan, máskor indulatosan reagál.

Az ember világnézetét az évek során szerzett élmények alakítják. Kapuściński, a kiváló lengyel közíró is bizonyára számos tapasztalat megszerzése után jutott el a maga igazságához:

„Kelet-Közép-Európában minden haladó szellemű fiatal baloldaliként kezdi az életét és mire megöregszik, jobboldalivá válik.”

Ez nem azt jelenti, hogy az ember ifjan marxista, öregén pedig náci lesz. Csak azt, hogy ifjan hiszünk Petőfivel a világszabadságban, a népek szolidaritásában. Hogy más nemzetek is hozzánk hasonlóan gondolkoznak, hogy a szűk országhatároknál értékesebb a nemzetközi együttérzés, hogy az európai történelem már elég érett ahhoz, hogy az egyén jogai megelőzzék az állam korlátozó jogszabályait... Aztán megöregszünk és azt tapasztaljuk, hogy a világ csupa önzés, a népek szolidaritása frázis, a fejek csak annyiban egyformák, hogy minden egyednek két szemefüle van, de az, amit a fejekben (génekben) belül van, nem mondható egyformának. A liberalizmus eltorzult elveit közösségellenesnek látjuk. Időskorban arra érik meg az ember, hogy az a kisebb közösség, amelyet hazánknak mondunk, sokkal becsesebb és biztosabb bázis és jobban magához köt, mint a nagyvilág. Féljük és ellenségnek tekintjük azokat, akik a hazának nevezett közösséget, benne a magunkhoz hasonló gondolkodású-múltú-tradíciójú társainkat lenézi, bántja. Ez a mi jobboldaliságunk.

*

A harmincas évek közepe táján a pécsi egyetemen hét jogász- és orvostanhallgató amatőr színtársulatot alakított. A kezdeményező, Holub József joghallgató volt. A Pécsi Öregdiákok néven bemutatkozó ifjak előbb az egyetemen, aztán Pécs városában különféle alkalmakkor ünnepeken szerepeltek, egyre nagyobb sikerrel. Országosan ismertté 1937-től váltak; a rádióközvetítések népszerűsítették őket, egészen 1944 őszéig.

Műsoraikban sajátos, eredeti stílusban adtak elő paródiákat, karikírozó pantomimeket, ismert személyek hangját utánzó számokat. Állandó szerep-

lői lettek a szilveszteri rádióműsornak; ugyancsak évente önálló est keretében léptek fel a Zeneakadémián, egy szokatlan, újfajta humort képviselve. A háborús években, 1940-től, a katonáink részére rendezett kívánságműsorok legnépszerűbb szereplői voltak. Ez lett a bűnük: 1945 után, az új honfoglalók ezek miatt a politikamentes fellépéseik miatt separték le őket a pódiumról. Mert akik a fasiszta hadsereget szórakoztatták, maguk is csak fasiszták lehetnek – volt az érvelés ellenük. Közülük egyeseket börtönbe is juttattak, mert itt is – mint az irodalom és művészet területén – a kizárólagos birtoklás volt a céljuk, és ennek eléréséhez minden aljas eszközt alkalmasnak találtak. A Pécsi Öregdiákok utánozhatatlan humora irritálta a pesti kabaréstílus kisajátítóit, ellenkezett ízlésükkel, az idétlen kétértelműségek, parasztot kifigurázó, népbuító programjával.

A társulat megszervezőjének, Holub Józsefnek apja a pécsi egyetem neves jogtörténet professzora volt. Az ő kívánságára fia a Legenyei művésznevet vette fel, ezen a néven lett országosan ismert. Mire az országos hírnévig jutottak, már mind a heten diplomás orvosok-jogászok voltak. Név szerint: Fábíán György, Mecseki Rudolf, Melczer Andor, Szentgyörgyi Tamás, Szőnyi Jenő, Tolnai Gusztáv.

Legenyei József sorsa – egyéniségének megfelelően –, 1945 után is a komédia, illetve a tragikomédia műfajában folytatódott. Nem óhajtott találkozni az orosz hadsereggel, nyugatra távozott és ott várta be a helyzet alakulását, hogy adott időben hazatérhessen. Egy idő után olyan értesüléseket szerzett, hogyha nem is tiszta az itthoni világ, a hozzá hasonló, politikai bűnökkel nem terhelt személyeket nem éri semmi baj.

Hazajött és a győri szűrőállomásról Pestre küldték, hogy ott tisztázza magát. Egy fiatal politikai tiszthez került, aki úgy látszik, élvezője volt a Pécsi Öregdiákok műsorainak, mert minden felelősségrevonás nélkül azt a tanácsot adta Legenyeinek, hogy a szórakoztatóiparból véglegesen tünjön el és keressen magának diplomájának megfelelő „tisztes” foglalkozást. Igazi nevén – Holubként – senki sem fogja keresni, a Legenyei nevet felejtse el. Mivel a Pécsi Öregdiákok nem volt bejegyzett társulat, igazolóbizottság elé ebben a minőségben egyikük sem került, egyénileg szétszóródtak, mint tisztviselők, orvosok.

Jóska – már kellő ismereteket szerezve az itthoni önkényes üldözésekről, atrocitásokról – méltányolta kihallgatótisztje jóindulatú magatartását és szükségét érezte, hogy a polgári illem jegyében írjon neki egy köszönőlevelet, megértő támogatásáért háláját fejezze ki. Ezután valóban messze el-

kerülte a színészek-előadók világát. Bohém alkatának megfelelően úgy tűnt el régi világából, hogy csapos lett a Sabária sörözőben, mely a Marx téren (korábban Berliini tér) várta a vendégeket.

Bár ő elkerülte a színészek világát, azok közül számosan, hírét véve új foglalkozásának, felkeresték munkahelyén. Ezek a színészek nem a Major Tamás udvartartásához tartoztak, talán felesleges mondani.

A régi barátok-ismerősök tréfásan szidva a csapost, hogy tisztességes adag sör helyett hanzlival tölti meg a korsót, megfenyegették, hogy többet nem látogatják meg, aztán gavalléros borralalóval búcsúztak Jóskától.

Telt az idő és már négy éve, hogy felszabadultunk. Jóska különböző foglalkozásokban kereste és találta meg bohém természetének megfelelő életformáját, amikor 1950-ben idézést kapott a rendőrségre. Egy barátságosnak nem mondható politikai tiszt elé került, aki arról kezdte faggatni, hogy milyen volt a kapcsolata Farkas Andor politikai őrnaggyal. Jóskának fogalma sem volt, hogy mit akarnak, mit jelent a kérdés. Ő ilyen nevű rendőrtisztet nem ismert, de semmilyen más nevűt sem. Baráti körét egészen más területről gyűjtötte. Az egyre agresszívebben kérdező kihallgató az állhatatos tagadásra, felmutatta Jóska régen elfelejtett, 1946-ban írt köszönőlevelét ehhez a Farkas Andorhoz. Ezek után már nem tagadhatta, hogy ismerte ezt a politikai tisztet, de továbbra is állította, hogy négy év óta nem hallott róla, az ő találkozása egyszeri volt, többet nem látta. Hiába állította ezt, nem hittek neki, és heteken át durván vallatva akarták kicsikarni belőle, hogy kapcsolatban maradt ezzel a tiszttel. Már börtönben ült, minden bírósági tárgyalás, elítélés nélkül, amikor megtudta, hogy miért vált bűnné a Farkas Andorral való kapcsolata.

Ez az elvtárs, aki 1946-ban fiatal politikai tiszt volt, évek során pályáján az őrnagyi rangig jutott, majd 1950-ben ismeretlen okból nyugatra szökött. Lakását, íróasztalát feldúlva akadtak rá Jóska levelére, ki tudja, miért őrizte meg éveken át. Idézése, vallatása, letartóztatása és minden tagadása, bizonyítékok nélküli 3 éves börtönbüntetése innét származott.

Kikerülve a börtönből, ismét „szabad” állampolgárként megjelenve köztünk, beszámolójának befejezésekképpen óva intett bennünket:

– Amíg a szocializmus tart, írásban soha senki-nek köszönetet ne mondjatok, mert egyes esetekben az ilyen balga cselekedetekért súlyos börtönbüntetés jár!

Dr. Kovács Zoltán